

Innspill til Sannhets- og forsoningskommisjonens høring på Stortinget 6. mars 2023

Buoris ja gijtto. Mån lav Rolf Steffensen, mån lav girkkohærrá julevsáme guovlon. Her i dag representerer jeg Sør-Hålogaland bispedømmeråd som har det kirkelige forvaltningsansvaret for lulesamisk kirkeliv.

Jeg har jobbet aktivt med norsk-samisk dialog- og forsoning i 20 år.

I forrige uke fikk vi en fantastisk innføring i hva som må til for å oppnå forsoning.

Det tok tid og det satt langt inne for regjeringen å anerkjenne og beklage menneskerettighetsbruddet på Fosen.

Samtidig var det helt avgjørende. Urett kan aldri være rett. Den utsattes perspektiv må tas på alvor og anerkjennes.

Frihetskjempen og ANC-presten Michael Lapsley har tatt det helt ned, når han bruker dette bildet på forsoning:

Er du blitt frastjålet sykkelen din, og plutselig ser en kar komme syklende på den, nytter det ikke om tyven bare tar en fot i bakken og ber om unnskyldning før han frekt og freidig sykler videre. Like lite har det for seg om han skulle foreslå at dere kan ha den sammen. Du vil ha sykkelen tilbake, det er din rett, og i samme stand som den var i.

Bildet er ikke bare direkte overførbart til Fosen-saken, men til hele det store bildet.

Beklagelser må følges opp av handling, dvs av vilje til å ta ansvar og gjenopprette. Uansett hva det koster. Ellers er det bare tomme ord.

Det som er interessant er at vendepunktet kom da statsministeren personlig møtte og lytta til reindriftsutøverne på Fosen. Så lenge han holdt seg på avstand, skjedde det lite og ingenting. Det viser at forsoning alltid er personlig, aldri upersonlig, og den skjer i direkte dialog, med den som har opplevd uretten og bærer på smerten.

Dette er kunnskap som må gi retning for kommisjonens anbefalinger.

Jeg vil gjerne benytte anledningen til å foreslå fire tiltak:

Tiltak 1:

Det må etableres fora og møteplasser for minoritets- og majoritetsbefolkningen på alle nivåer i samfunnet, for helbredelse av minner, bygd på tillit, ledet av mennesker med integritet, der fortellinger kan deles, mottas og anerkjennes i offentlighet. Fortellingene må ut av de lukkede rom der de for en stor del har vært til nå. De må ikke gjemmes i bøker eller glemmes i arkiver. I så fall blir det ingen forsoning, men en øvelse i offentlig glemsomhet.

Tiltak 2:

Jeg vil be kommisjonen om å adressere kirken, dvs Den norske kirke. Kirken har et selvstendig ansvar for å styrke lulesamisk identitet og immaterielle verdier. Dette pga de krenkelsene kirken har bidratt med i over 300 år gjennom hardhendt misjon, nasjonsbygging og fornorskning. Kirken må komme på banen og bli en aktiv aktør i forsoningsarbeidet.

I mitt område er det fortsatt djup mistillit til kirken.

Mistilliten kommer bl.a. til uttrykk gjennom et totalt fravær av rekruttering av samisk ungdom til utdanning til kirkelige stillinger. I stedet for å holde fast på norske og lite tilpassete utdanningskrav, må kirken anerkjenne, ikke underkjenne, den nedarvede samiske kunnskapen som allerede er der.

Det må bli mindre fokus på oversettelser av norske tekster og norske liturgier, og større rom for, og mere ressurser til et genuint samisk teologisk og liturgisk utviklingsarbeid, der samisk åndelighet, kosmologi og antropologi får komme til sin rett uten å bli mistenkeliggjort.

Jeg minner om at joiken og tromma fortsatt er ansett som suspekt i våre områder, og så lenge det er sånn lever vi med en konstant påminnelse om skam, asymmetri og avmakt, i stedet for likeverd og stolthet.

Tiltak 3:

Den samme mistenkeliggjøringen rammer også mange andre kulturelle uttrykk både i og utenfor kirka. Det gjelder bl.a. teater og konserter. Resultatet er at det fortsatt er få etablerte lulesamiske kunstnere, uansett uttrykk. Dette kan og må kirke og stat ta et felles selvkritisk ansvar for, f.eks. ved å prioritere og avsette midler til et fond som styrker lulesamisk kunst og kulturutøvelse, som det pr i dag er stort underskudd på.

Tiltak 4:

Videre må kirken utvikle strukturer for lulesamisk kirkeliv som erstatter dagens norske kirkelige paternalisme med reell samisk selvbestemmelse og selvrepresentasjon på alle nivåer i kirken.

For lulesamisk kirkeliv må det etableres en kategorialmenighet etter modell av Saemien Åålmege/sørsamisk menighet, der lulesamer, uavhengig av bosted, kan finne trygg tilhørighet og motta kirkelig betjening på egne premisser. I en slik menighetsstruktur bygd på verdier som selvbestemmelse og selvrepresentasjon, kan lulesamisk kirkeliv utvikle seg på egne premisser uten til stadighet å måtte ta hensyn til og underordne seg majoritetens behov.

Gijtto!

Drag, Hamarøy, 05. mars 2023

Rolf Steffensen

Prest i lulesamisk område og medlem av Sør-Hålogaland bispedømmeråd